

Propozycje tematów zajęć lekcyjnych

Dla uczniów klas 1-4 (7-10 lat)

1. Pieniądze i waluty

a. formy pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń wie, że pieniądze mogą przybierać różne formy, w tym banknotów, monet i pieniądza elektronicznego; rozróżnia i nazywa banknoty i monety używane w Polsce; potrafi omawiać codzienne sprawy związane z pieniędzmi z rodziną i innymi zaufanymi osobami w rzeczywistych sytuacjach.

b. rola i cel pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń potrafi używać pieniędzy do przechowywania i mierzenia wartości, a także do płacenia za towary i usługi; docenia wartość pieniędzy.

c. przechowywanie pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że pieniądze mogą być przechowywane w różny sposób (np. w banku) i dostęp do nich również może być różny (np. przez wypłatę z bankomatu).

d. obchodzenie się z pieniędzmi

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że każdy ma ograniczony zasób pieniędzy do wykorzystania; rozumie, że dawanie pieniędzy na cele dobroczynne różni się od pożyczania ich.

e. waluty i wymiana pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że różne kraje mają swoje waluty, które mogą być wymienione na inne.

2. Dochody

a. źródła dochodu i jego poziom

Efekty uczenia się: uczeń wie, że istnieją różne źródła i formy dochodu; rozumie, że istnieją różnice w dochodach między ludźmi.

b. potrzeby w zakresie dochodu

Efekty uczenia się: uczeń wie, że dochód przyczynia się do dobrostanu finansowego osoby, rodziny i społeczności.

3. Ceny, zakupy i płatności

a. ceny

Efekty uczenia się: uczeń rozróżnia cenę i wartość towaru lub usługi; porównuje podobne produkty według cen i rozumie, że cena produktu/usługi może być zawyżona; wymienia ceny podstawowych artykułów, w tym żywności.

b. zakupy

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że po wydaniu pieniędzy na zakup towaru/usługi nie można ich już wydać na coś innego; przed zaplanowaniem zakupu rozróżnia potrzeby od zachcianek; opiera się pokusie impulsywnego wydawania pieniędzy; sprawdza, czy reszta i paragony są prawidłowe, a jeśli tak nie jest, mówi o tym głośno; rozważa recykling lub ponowne wykorzystanie istniejących towarów przed rozważeniem nowego zakupu.

c. metody płatności i przekazywanie pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń jest świadomy różnych metod płacenia i przesyłania pieniędzy (np. gotówka, płatności cyfrowe, zakupy w grach) dostępnych w Polsce dla swojej grupy wiekowej.

4. Planowanie budżetu osobistego

Efekty uczenia się: uczeń rozumie pojęcie budżetu osobistego i życia w granicach własnych możliwości finansowych/budżetowych.

5. Zarządzanie, planowanie dochodów i wydatków

Efekty uczenia się: uczeń rozważa różne opcje wydawania kieszonkowego, prezentów i innych dochodów; rozumie potrzebę priorytetowego traktowania niektórych wydatków, zwłaszcza gdy dochód jest ograniczony.

6. Oszczędzanie

a. cele i priorytety oszczędzania

Efekty uczenia się: uczeń zna korzyści płynące z rozpoczęcia oszczędzania i posiadania celów oszczędnościowych od najmłodszych lat; wyrabia w sobie nawyk oszczędzania części kieszonkowego lub innych otrzymywanych dochodów.

b. czynniki wpływające na oszczędności

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że oszczędzanie pieniędzy w banku może przynieść odsetki od oszczędności.

c. wybieranie sposobu oszczędzania

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że pieniądze można oszczędzać na różne sposoby (np. w domu, w banku itp.).

7. Podstawy inwestowania

Efekty uczenia się: uczeń rozumie jakie są cele inwestowania i, że różni się ono od oszczędzania.

8. Emerytura

Efekty uczenia się: uczeń rozumie cel emerytur, jakim jest zapewnienie dochodu na emeryturze.

9. Pożyczanie

a. pożyczanie od kogoś i pożyczanie komuś pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń odróżnia pożyczanie pieniędzy od kogoś (np. rodziny, przyjaciół lub banków) od pożyczania pieniędzy komuś.

b. kredyty i pożyczki

Efekty uczenia się: uczeń rozumie pojęcie kredytu i pożyczki.

10. Ryzyko

Efekty uczenia się: uczeń identyfikuje różne rodzaje i źródła ryzyka (np. finansowe, ekonomiczne, środowiskowe, zdrowotne, technologiczne); rozumie, że niektóre wydarzenia życiowe (np. utrata pracy lub biznesu, choroba, zmiany w składzie rodziny) i decyzje mogą mieć negatywne konsekwencje dla finansów rodziny.

11. Ubezpieczenia

Efekty uczenia się: uczeń rozumie pojęcie ubezpieczenia i jego działanie.

12. Produkty i usługi finansowe oraz ich dostawcy

Efekty uczenia się: uczeń potrafi rozróżnić główne produkty/usługi oferowane przez instytucje finansowe (np. konta bankowe, pożyczki, produkty ubezpieczeniowe itp.).

13. Ochrona konsumentów

Efekty uczenia się: uczeń wie, że konsumenci mają prawa, które są chronione.

14. Prawa i obowiązki konsumenta

a. prawa i obowiązki konsumenta

Efekty uczenia się: uczeń jest świadomy, że konsumenci mają prawa i obowiązki.

b. ochrona danych osobowych

Efekty uczenia się: uczeń potrafi podać przykłady podstawowych danych osobowych; jest świadomy koncepcji kradzieży tożsamości oraz tego, że dane osobowe, w tym mające konsekwencje finansowe, powinny być chronione i udostępniane z zachowaniem ostrożności.

15. Oszustwa i nadużycia finansowe

a. przykłady oszustw i nadużyć finansowych oraz sposoby ochrony przed nimi

Efekty uczenia się: uczeń potrafi wyjaśnić, dlaczego proste zabezpieczenia, takie jak hasła, identyfikacja twarzy, odciski palców i kody PIN są ważne (tj. aby chronić siebie i uniknąć bycia ofiarą oszustwa internetowego).

16. Edukacja finansowa, informacja i porady

a. informacje finansowe

Efekty uczenia się: uczeń wie, że nie wszystkie źródła informacji na temat pieniędzy są godne zaufania.

b. kompetencje finansowe i edukacja finansowa

Efekty uczenia się: uczeń wie, że wiedza finansowa pomaga podejmować bardziej świadome decyzje i przyczynia się do zwiększania dobrostanu finansowego.

17. Podatki i wydatki publiczne

Efekty uczenia się: uczeń wie, że istnieją różne podatki (np. od dochodów, VAT, od nieruchomości itp.); rozumie, dlaczego pobierane są podatki (np. w celu wydawania środków na usługi publiczne, takie jak opieka zdrowotna i edukacja, w celu zapewnienia wsparcia osobom znajdującym się w trudnej sytuacji, w celu ochrony środowiska itp.).

18. Wpływy zewnętrzne

a. reklama i wpływ nacisków zewnętrznych

Efekty uczenia się: uczeń potrafi rozpoznać reklamę, w tym reklamę online i w mediach społecznościowych; jest świadomy, że na decyzje dotyczące wydatków mogą wpływać inni, w tym przyjaciele i koledzy (presja rówieśników), media społecznościowe i inne oraz reklamy.

b. zrównoważone finanse

Efekty uczenia się: uczeń wie, że osobiste decyzje finansowe mogą mieć wpływ na społeczeństwo i środowisko.

Dla uczniów klas 5-8 (11-14 lat)

1. Pieniądze i waluty

a. formy pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń ocenia cechy i ryzyko różnych form pieniądza (w formie tradycyjnej lub cyfrowej, tych które są i tych które nie są oficjalnym środkiem płatniczym itp.).

b. przechowywanie pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń zna sposoby przechowywania pieniędzy i potrafi wybrać pieniądze z bankomatu.

c. obchodzenie się z pieniędzmi

Efekty uczenia się: uczeń wie, że nie można niszczyć pieniędzy, jakie są zasady ich wymiany jeżeli ulegną zniszczeniu oraz, że mogą stać się przestarzałe.

d. waluty i wymiana pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń potrafi obliczyć kwotę waluty obcej, stosując kurs wymiany; wie, jakiego rodzaju dostawcy usług finansowych mogą oferować usługi wymiany walut.

2. Dochody

a. **źródła dochodu i jego poziom**

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że poziomy dochodów zależą od wyboru zawodów i ścieżek kariery; wie, że w Polsce pracownicy mają prawo do minimalnego wynagrodzenia; identyfikuje różne źródła dochodu (np. dochód z pracy, czynsz, świadczenia socjalne, zyski z działalności gospodarczej itp.).

b. **potrzeby w zakresie dochodu**

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że można mieć różne potrzeby dochodowe i że mogą się one zmieniać w ciągu życia z powodu różnych czynników (np. różne potrzeby w zależności od etapów życia, potrzeb rodziny, nieprzewidywanych zdarzeń itp.); rozumie korzyści płynące z posiadania wyższego wykształcenia w zakresie możliwości zatrudnienia i przyszłych dochodów.

3. **Ceny, zakupy i płatności:**

a. **ceny**

Efekty uczenia się: uczeń wie, że ceny towarów i usług mogą z czasem wzrosnąć (inflacja); rozumie, że istnieje różnica między cenami hurtowymi i detalicznymi, między cenami producenta a cenami konsumpcyjnymi oraz między ceną jednostkową a ceną całkowitą; wie, że pewne dobra są publiczne (np. park, ścieżka rowerowa itp.) i wie, że koszty stworzenia i utrzymania ich ponosi społeczność; bierze pod uwagę inne niż cena kryteria przy wyborze produktu (w tym jakość, względy środowiskowe, społeczne itp.); potrafi obliczyć szacowaną ostateczną cenę towaru lub usługi (w tym rabatów).

b. **zakupy**

Efekty uczenia się: uczeń wie, że niektóre produkty/usługi są sprzedawane w pakiecie; bierze pod uwagę, że korzystanie z niektórych produktów/usług pociąga za sobą dodatkowe koszty (np. koszty utrzymania lub użytkowania); sporządza listę własnych preferencji dotyczących wydatków i ustala priorytety; porównuje zalety i wady zakupów w różnych sklepach i kanałach (w tym zakupów online na bezpiecznych stronach internetowych); potrafi odrzucić oferty produktów/usług, które nie są potrzebne, pożądane lub niesatysfakcjonujące (np. natrętne wyskakujące okienka lub reklamy online, presja społeczna itp.); zdaje sobie sprawę, że firmy oferujące coś "za darmo" uzyskują dochód w inny sposób.

c. **metody płatności i przekazywanie pieniędzy**

Efekty uczenia się: uczeń potrafi korzystać z bezgotówkowych metod płatności, aby zapłacić za towar/usługę lub przelać pieniądze w bezpieczny sposób (np. za pomocą telefonu) i analizuje potencjalne ryzyko i koszty.

d. **dokumentacja finansowa i umowy finansowe**

Efekty uczenia się: uczeń wie, że niektóre dokumenty finansowe i umowy, które mają konsekwencje prawne, powinny być uważnie czytane przed podpisaniem, a po podpisaniu przechowywane; rozumie, że podpisanie umowy w formie papierowej lub cyfrowej może sprawić, że będzie prawnie zobowiązany do zapłaty, a niezastosowanie się do tego może mieć negatywne konsekwencje; rozumie, że ludzie muszą osiągnąć określony wiek, aby móc legalnie podpisać umowę, rozpocząć pracę lub założyć firmę.

4. **Planowanie budżetu osobistego**

a. **przygotowanie/sporządzenie budżetu osobistego**

Efekty uczenia się: uczeń sporządza i dostosowuje budżet osobisty lub domowy, aby osiągnąć krótko- i długoterminowe cele; potrafi sporządzić prosty budżet dla małej firmy lub projektu.

5. **Zarządzanie, planowanie dochodów i wydatków**

a. **monitorowanie i zarządzanie regularnym dochodem i wydatkami**

Efekty uczenia się: uczeń rozróżnia regularne i nieregularne dochody oraz oczekiwane i nieoczekiwane wydatki; monitoruje i aktywnie zarządza dochodami i wydatkami; rozróżnia finanse osobiste od finansów rodziny/gospodarstwa domowego; jest świadomy, że rodzina, społeczność i aspekty społeczno-kulturowe często odgrywają rolę w sporządzaniu budżetu i zarządzaniu pieniędzmi, w tym na cele charytatywne.

b. zarządzanie nieregularnymi i nieoczekiwanymi dochodami i wydatkami

Efekty uczenia się: uczeń podejmuje świadome decyzje dotyczące wykorzystania wyjątkowych/nieplanowanych dochodów, takich jak prezenty, niespodziewane kieszonkowe itp.; wie, że należy mieć zabezpieczone środki na nieoczekiwane wydatki.

6. Oszczędzanie

a. cele i priorytety oszczędzania

Efekty uczenia się: uczeń określa konkretne i realistyczne cele w zakresie oszczędzania i opracowuje plan ich osiągnięcia; przedkłada oszczędzanie na określony cel nad wydatki uznaniowe.

b. czynniki wpływające na oszczędności

Efekty uczenia się: uczeń rozumie związek między inflacją, stopami procentowymi (nominalnymi i realnymi) a oszczędnościami; rozróżnia procent prosty i składany.

c. wybieranie sposobu oszczędzania

Efekty uczenia się: uczeń wie, że są różne sposoby oszczędzania i, że mogą się one różnić pod względem ochrony i oczekiwanego zwrotu.

d. zarządzanie oszczędnościami

Efekty uczenia się: uczeń monitoruje oszczędności i w razie potrzeby dokonuje korekt.

7. Inwestowanie

a. podstawy inwestowania

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, czym jest giełda papierów wartościowych i ogólnie czym są rynki kapitałowe oraz potrafi zidentyfikować produkty inwestycyjne (akcje, obligacje, fundusze inwestycyjne); jest świadomy ryzyka związanego z inwestowaniem.

b. wybór inwestycji

Efekty uczenia się: uczeń wie, że wyniki inwestycji osiągnięte w przeszłości nie pozwalają przewidzieć przyszłych wyników, a na wartość inwestycji może mieć wpływ kilka czynników (np. czynniki makroekonomiczne i specyficzne dla inwestycji).

c. zrównoważone finanse

Efekty uczenia się: uczeń wie, że niektóre inwestycje mogą mieć aspekty zrównoważonego rozwoju.

8. Przejście na emeryturę

Efekty uczenia się: uczeń identyfikuje powody, dla których ważne jest, aby zacząć oszczędzać na emeryturę już w młodym wieku.

9. Kredyty i pożyczki

a. pożyczanie od kogoś i pożyczanie komuś pieniędzy

Efekty uczenia się: uczeń zna zalety, wady i ryzyka związane z pożyczaniem pieniędzy komuś i pożyczaniem pieniędzy od kogoś; rozumie, że zobowiązanie do spłaty kredytu/pożyczki musi być dotrzymane w terminie, a jego niedotrzymanie może wiązać się z konsekwencjami; wie, że pożyczanie kosztuje (np. oprocentowanie, opłaty).

b. branie kredytu i pożyczki

Efekty uczenia się: uczeń zna różne rodzaje kredytów i pożyczek (np. kredyty w rachunku bieżącym, karty kredytowe, pożyczki konsumenckie, pożyczki studenckie, kredyty hipoteczne itp.); wie, że systemy płatności takie jak "kup teraz, zapłać później" są formą kredytu i mogą wiązać się z wysokimi kosztami; rozróżnia kredyty/pożyczki o stałym i zmiennym oprocentowaniu oraz koszt odsetek i całkowity koszt kredytu/pożyczki; rozumie konsekwencje niespłacenia kredytu/pożyczki (takie jak zajęcie nieruchomości i przejęcie towarów) oraz ryzyko nadmiernego zadłużenia.

10. Ryzyka

Efekty uczenia się: uczeń rozumie potencjalny wpływ wydarzeń życiowych i wydarzeń makroekonomicznych (inflacja, niestabilność polityczna) na finanse osobiste.

11. Ryzyko finansowe a korzyści

a. ryzyko finansowe

Efekty uczenia się: uczeń rozumie pojęcie ryzyka finansowego i oczekiwanych korzyści za podjęcie takiego ryzyka; jest świadomy własnej tolerancji na ryzyko finansowe, tego, że może się ona zmieniać w czasie oraz jej znaczenia przy podejmowaniu decyzji finansowych; zdaje sobie sprawę, że niektóre produkty finansowe są ryzykowne ze względu na ich cechy, a inwestowanie w takie produkty może skutkować utratą pieniędzy (lub może być nawet oszustwem).

b. związek między ryzykiem finansowym i korzyściami

Efekty uczenia się: uczeń odnosi poziom korzyści do podejmowanego ryzyka finansowego; rozumie, że możliwości inwestycyjne obiecujące wysokie zyski są bardziej ryzykowne.

12. Ubezpieczenie

Efekty uczenia się: uczeń potrafi rozróżnić różne rodzaje ubezpieczeń społecznych i prywatnych (ubezpieczenie zdrowotne, ubezpieczenie samochodu, podróżne, od klęsk żywiołowych itp.); wie, że koszt ubezpieczenia będzie wyższy, gdy poziom ryzyka jest wyższy.

13. Produkty i usługi finansowe oraz ich dostawcy

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że niektóre produkty i usługi finansowe mogą nie podlegać regulacjom/nadzorowi lub mogą być oferowane nielegalnie; zna korzyści płynące z porównywania produktów i usług finansowych od różnych dostawców.

14. Ochrona konsumentów

Efekty uczenia się: uczeń rozumie, że konsumenci są chronieni przez prawo ochrony konsumentów, gdy kupują usługi lub produkty finansowe, w tym za pośrednictwem kanałów cyfrowych.

15. Prawa i obowiązki konsumentów

a. prawa i obowiązki

Efekty uczenia się: uczeń potrafi podać przykłady podstawowych praw konsumenta (np. związanych ze zwrotami, odstąpieniem od umowy, reklamacją, zadośćuczynieniem itp.); potrafi podać przykłady podstawowych obowiązków konsumenta (np. spłata zadłużenia, dostarczanie odpowiednich informacji dostawcom usług finansowych itp.); rozumie, że mogą istnieć negatywne konsekwencje dla konsumentów, którzy nie wywiązują się ze swoich obowiązków (np. brak spłaty kredytu/pożyczki może prowadzić do opłat, wyższych kosztów kredytu/pożyczki i ograniczonego dostępu do kredytu/pożyczki w przyszłości itp.).

b. odpowiedzialność dostawców usług finansowych

Efekty uczenia się: uczeń wie, że dostawcy usług finansowych mają obowiązki (np. w zakresie ujawniania informacji, przejrzystości, należytej staranności itp.), a ich nieprzestrzeganie może mieć negatywne konsekwencje dla konsumentów.

c. ochrona danych osobowych

Efekty uczenia się: uczeń wie, że konsumenci usług finansowych korzystają z praw w odniesieniu do swoich danych osobowych i że mają nad nimi kontrolę; rozumie konsekwencje finansowe i ryzyko związane z ujawnianiem osobistych danych finansowych, takich jak informacje o koncie, zarówno cyfrowo, jak i za pośrednictwem innych kanałów; chroni własne dane osobowe/informacje w kontekście finansowym, w tym podczas korzystania z Internetu.

16. Oszustwa i wyłudzenia

a. najczęstsze rodzaje oszustw i wyłudzeń oraz sposoby ochrony przed nimi

Efekty uczenia się: uczeń potrafi zidentyfikować typowe oszustwa finansowe (takie jak shoulder surfing, spyware, phishing, pharming itp.) oraz sposoby zabezpieczenia się przed nimi; potrafi zidentyfikować znaki ostrzegawcze oszustwa (takie jak oferty "zbyt piękne, aby mogły być prawdziwe", "pozbawione ryzyka", możliwości inwestycyjne, presja na zakup już teraz itp.); potrafi stosować podstawowe procedury bezpieczeństwa online (np. chronić dane osobowe i hasła, używać silnych i różnych haseł, regularnie aktualizować hasła i powstrzymywać się od ich udostępniania itp.).

17. Edukacja finansowa, informacja i porady

a. informacje finansowe

Efekty uczenia się: uczeń potrafi zidentyfikować bezstronne źródła informacji na tematy finansowe (np. pochodzące ze stron instytucji publicznych lub innych niezależnych źródeł) i odróżnić je od komunikatów marketingowych i reklamowych.

b. kompetencje finansowe i edukacja finansowa

Efekty uczenia się: uczeń wie, że niektóre źródła edukacji finansowej mogą nie być bezstronne i mogą ukrywać materiały reklamowe.

c. porady finansowe

Efekty uczenia się: uczeń wie, że przy podejmowaniu decyzji finansowych można zasięgnąć porady z bezstronnych źródeł.

18. Podatki i wydatki publiczne

Efekty uczenia się: uczeń potrafi wymienić i rozumie zasady dotyczące różnych rodzajów podatków na poziomie krajowym/lokalnym; rozumie, że można płacić różne kwoty podatków lub otrzymywać różne świadczenia publiczne.

19. Zewnętrzne wpływy

a. reklama i wpływ nacisków zewnętrznych

Efekty uczenia się: uczeń potrafi zidentyfikować reklamy, nawet jeśli nie są przedstawiane jako takie (np. w filmach, mediach społecznościowych, przez influencerów itp.); jest świadomy, że na osobiste decyzje finansowe mogą wpływać emocje i uprzedzenia poznawcze (np. strach przed przegapieniem, zachowania stadne, nadmierna pewność siebie lub brak pewności siebie itp.); wie, że reklama i media społecznościowe mogą dążyć do wykorzystania emocji i mogą wzmacniać pewne uprzedzenia poznawcze; wie, że uprzedzenia poznawcze mogą prowadzić do irracjonalnych lub nieoptymalnych decyzji; jest świadomy zawodu influencera i tego, jak zarabia pieniądze.

b. zrównoważone finansowanie

Efekty uczenia się: uczeń wie, że względy środowiskowe lub społeczne mogą wpłynąć na osobistą sytuację finansową (np. koszt produktów ekologicznych, zmniejszenie ilości odpadów itp.).